

Foto: Maud Grøtta

Strategi for økt matproduksjon i Rauma kommune

Forfatter: Ildri Kristine (Rose) Bergslid

Økt matproduksjon basert på norske ressurser. En kjent målsetting i landbrukspolitikken, men hvor realistisk er målet? Med det som bakgrunn tok Rauma Bondelag våren 2014 initiativ til å utarbeide en næringsstrategi for økt matproduksjon i Rauma. Ved å ta målet (1 % årlig økning i matproduksjonen neste 20 år) ned på kommunenivå er det lettere å se flaskehalser og muligheter.

Hva er gjort

Ei arbeidsgruppe med representanter fra bondelag, kommune, næringsforening og Bioforsk har jobbet med utforming av strategien i tillegg til en referansegruppe (15 stk.) bestående av i hovedsak bønder samt representanter fra politisk ledelse i kommunen og sparebanken Møre. Strategien i sin helhet kan lastes ned fra internett.

Innledningsvis konkluderte arbeidsgruppa med tre viktige forutsetninger for måloppnåelse:

Tilgang til produksjonsarealer i forsvarlig avstand til driftssenteret. Raumabønder med satsingsvilje, og et velfungerende driftsapparat. Disse ble valgt til strategiens tre satsingsområder.

Metode

For å si noe om hvor de største flaskehalsene for måloppnåelse ligger er det nødvendig å kjenne til status. Hvordan er jordbruket i kommunen, og hva tenker Raumbonden om sin produksjon framover. Det ble derfor gjennomført en spørreundersøkelse blant søkere om produksjonstilskudd i kommunen, og resultatene fra den ble et viktig grunnlag for strategiens innhold.

Undersøkelsen ble sendt ut til 163 bønder, og fikk en svarprosent på 46 (50 % av melkebondene svarte). Det var god spredning på alder, type produksjon, produksjonsstørrelser og bosted blant de som svarte. Spørreundersøkelsen var delt inn i samsvar med de tre satsingsområdene, og hadde totalt 36 spørsmål.

Tabell 1: Oversikt over spørreundersøkelsens innhold

Hovedkategorier	Produksjonsareal	Bonden	Driftsapparatet
Grov oversikt over spørsmål under hvert satsingsområde	Tilgang til- og kvalitet på produksjonsareal, avlinger og arrondering, leiejord, beiteressurser m.m.	Alder, bosted, type produksjon(er), begrensende faktorer for økt produksjonsomfang, tanker rundt drifta på garden i løpet av neste 10 år, spørsmål rundt generasjonsskifte m.m.	Standard på gardens bygninger og maskinpark, planer om investeringer i bygninger eller maskinpark neste 10 år m.m.

Status

«Det er her vi er, og det må vi ta innover oss»

Rauma er den tredje største jordbrukskommunen, og klart største sauekommunen, i Møre og

Romsdal. Melk- og kjøttproduksjon på drøvtyggere står for 96 % av utførte årsverk i landbruket.

Tabell 2: Endringer i jordbruket i Rauma for perioden 2000 - 2013

	2000	2013	Endring	Prosentvis endring
Antall søkere om produksjonstilskudd	289	176	113	39 % reduksjon
Voksne sauer (over 1 år)	6 632	4 349	2 283	34 % reduksjon
Melkeproduksjon, mill. liter	8,9	8,4	0,5	5,6 % reduksjon
Kjøttproduksjon, tonn	757	550	207	27 % reduksjon

Tabellen viser en klar negativ trend. Det er utfordrende når trend og målsetting ikke går i samme retning. Det holder ikke at gjenværende bønder klarer å stoppe nedgang i egen produksjon, den skal i tillegg økes. I Rauma vil målsettingen om

1 % årlig økning neste 20 år bety en økning (i forhold til dagens produksjon) på 121 tonn kjøtt og 1,8 millioner liter melk innen 2034.

Satsingsområde: Produksjonsareal

I spørreundersøkelsen kom det fram at tilgang til areal var den mest begrensende faktor for økt produksjon i Rauma. Arrondering, jordkvalitet og avstand er viktige faktorer når bonden vurderer om et areal skal drives. Arrondering og jordkvalitet er i stor grad gitt, hvor langt det blir mellom jord og fjøs kan påvirkes med antall bønder.

Gjør man enkle beregninger på grovfôrarealet og antall drøvtyggere i Rauma finner man at avligningsnivået på planteproduksjonen er langt

under det man kan forvente med dagens kunnskap. Potensialet for økt planteproduksjon er høyt, og det er nok grovfôrareal i Rauma til å øke produksjonen i tråd med målet – uten behov for dyrking av nye arealer.

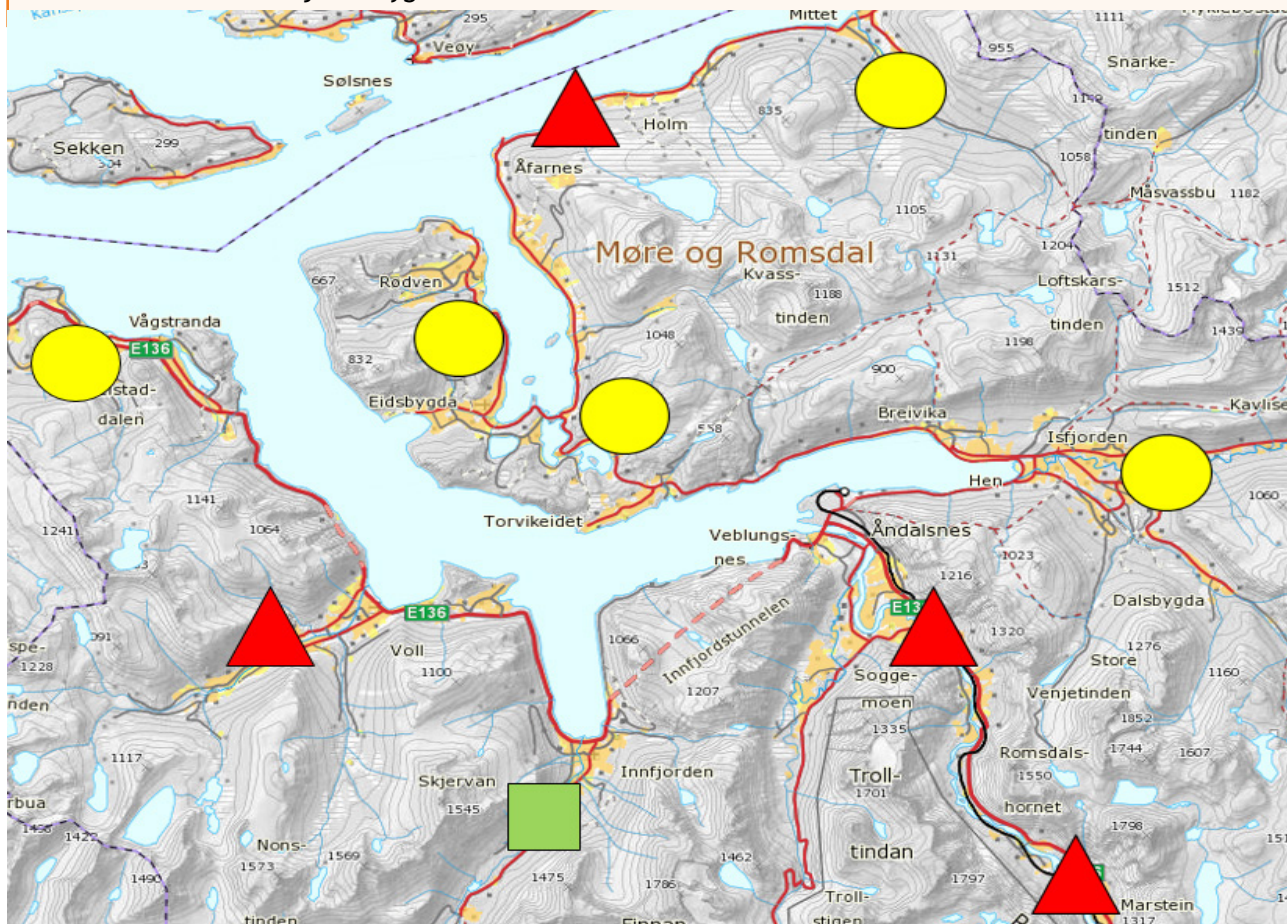
For å drive jordbruksarealene trengs bønder, og spørsmålet er: Hvor mange bønder? Svaret vil, i stor grad, henge sammen med arrondering, jordkvalitet og avstand til dyrkamark. Svarene fra spørreundersøkelsen viser ulike satsingsvilje i ulike bygder.

Forklaring til figur 1:

Grønn firkant: Det er flere bønder som vurderer å satse i forhold til bønder som vurderer å slutte. Det kan bli mangel på jord i bygda.

Gul sirkel: Det er balanse mellom bønder som vurderer å satse og bønder som vurderer å slutte. Det kan bli balanse mellom tilbud og etterspørsel av jord i bygda.

Rød trekant: Det er en overvekt av bønder som vurderer å slutte i forhold til bønder som vurderer å satse. Det kan bli overskudd av jord i bygda.

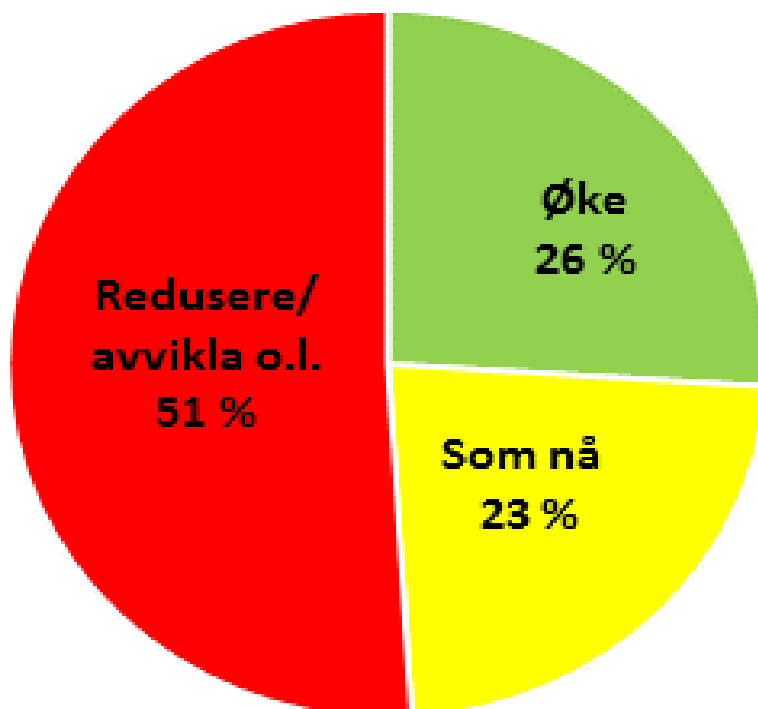

Figur 1: Forholdet mellom vilje til satsing/avvikling på bydenivå.

Satsingsområde: Bonden

«I tillegg til matproduksjon gjør Raumabonden et viktig arbeid for Raumasamfunnet gjennom blant annet produksjon av kulturlandskap» sitat fra referansegruppa

I spørreundersøkelsen ble Raumabonden spurt om sine planer for driftsomfanget på garden i løpet av de neste 10 årene.

Figur 2: Hva tenker Raumabonden om driftsomfanget på garden i løpet av neste 10 år

Svarene gir grunn til bekymring. Er det mulig å øke matproduksjonen dersom antall bønder halveres? Vil de som satser greie å overta produksjonen til de som slutter, og i tillegg sørge for økt produksjon i tråd med nasjonal målsetting? Grovt regnet vil det bety en tredobling av produksjonsomfanget til de bøndene som ønsker å øke sin produksjon. Og hva skjer når bønder som ønsker å satse og de som avvikler ikke bor i samme bygd? Det er en grense for hvor langt det er økonomisk forsvarlig å kjøre for å få tilgang til dyrkamark. I næringsstrategien presenteres et enkelt regnestykke på transport av husdyrgjødsel.

Tabell 3: Regneeksempel på transportavstander for husdyrgjødsel

Eksempel:

- En bonde driver 500 daa leiejord i nabobygda. Det er 15 km mellom garden og leiejorda
- Dersom bonden ønsker miljø- og klimamessig optimal bruk av husdyrgjødsel bør det spres omtrent 5 tonn husdyrgjødsel per dekar på all jord bonden har tilgjengelig inkludert leiejorda
- 5 tonn på 500 daa blir totalt 2 500 tonn som skal fraktes til nabobygda
- Dersom bonden har tilgang til gjødsellager/mellomlager i nabobygda kan det leies inn tankbil (som tar 30 tonn) til frakt av husdyrgjødsel mellom gard og leiejord
- Det blir 83 turer med tankbil
- Med 15 km hver vei blir det en total transportavstand med gjødsel langs vei på 2 500 km
- Dersom dette skal gjøres med traktor og gjødselfvogn (f.eks. 10 tonns vogn) blir avstanden tredoblet (7 500 km), og helt økonomisk og tidsmessig urealistisk for bonden

Fra venstre: Sølvi Heggbro, Øyvind Heinåli-Karlsen, Arno Landmann, Ole Morstøl, Anders Øverbø, Jørgen Heen-Brovold.

«Driftsapparatet kommer på plass når bonden er motivert, har sikker tilgang på areal og har gode bankforbindelser»
sitat fra referansegruppa

Melkeproduksjon - ryggraden i Raumalandbruket Foto: Heine Schjølberg

Satsingsområde: Driftsapparat

Melkeproduksjonen er den mest betydningsfulle produksjonen i Raumalandbruket med en omsetning på ca. 80 millioner kroner (basert på 2010-tall fra NILF). 76 % av melkebøndene i Rauma har mindre enn 30 kyr, og halvparten har bås fjøs. I følge økonomiske beregninger fra Tine legger ikke dagens rammevilkår til rette for investeringer i melkefjøs med mindre enn 35 kyr. *

Med bakgrunn i resultatene fra spørreundersøkelsen viser beregninger gjort i næringsstrategien at behovet for investeringer i driftsapparat og maskiner vil bli betydelig framover dersom Raumabøndene skal nå målet om økt matproduksjon

Strategier

Skal målet om økt norsk matproduksjon, basert på norske ressurser nås, trenger vi et aktivt jordbruk over hele landet. Grovt sagt; skal landet klare det må regionene klare det. Skal regionene klare det må kommunene til en viss grad klare det.

Med bakgrunn i resultatene fra spørreundersøkelsen, og mål om økt matproduksjon, har arbeidet med næringsstrategien konkludert med følgende områder der det bør jobbes aktivt framover, både lokalt, regionalt og nasjonalt:

- **Økt arealproduktivitet:** Agronomi, leiekontrakter, eid kontra leid areal, jordvern m.m.
- **Bønder i alle bygder:** Transportavstander, logistikk, motivasjon, tilrettelegging, rekruttering, nyetablering, rådgiving, utdanning, rovdyr m.m.
 - a) **Stimulere satsingsbønder**
 - b) **Fortsatt drift på avviklingsgarder og rekruttering**
- **Synliggjøre konsekvenser:** Hva blir konsekvensene av denne utviklingen? Kunnskapsformidling til folk flest om landbrukets mange viktige roller i samfunnet m.m.

* Foredrag av Jo Helge Sunde, Tine Vest - melkekonferanse i Molde 13.10.2014 <http://www.bondelaget.no/more-og-romsdal/melka-skal-fortsatt-vare-en-grunnpilar-article79491-180.html>